

Ганс Брінкер, або Срібні ковзани

Додж Мері Мейпс

ОЗНАЙОМЧИЙ ФРАГМЕНТ

© Видавництво «Богдан». Усі права застережено.

Фрагмент надано для ознайомлення. Повна книжка — nashaknyga.com.ua

Мері Мейпс Додж

ганс брінкер, або срібні ковзани

«Срібні ковзани» — роман американської письменниці Мері Мейпс Додж, вперше опублікований у 1865 році. Книга перекладена на багато мов і одержала досить широке поширення в усьому світі.

Перед нами постає цікава історія бравого Ганса і його сестрички Гретель, що розгортається на тлі географічного та побутового опису Голландії XIX століття. У книзі змальовані картини голландської життя з його оригінальними звичаями; попутно робляться цікаві екскурси і в історію країни. Після низки пригод енергійному Гансу вдається визволити зі злиднів усю родину Брінкерів.

Батькові

Джеймсові Дж. Мейпсу

з любов'ю та вдячністю

присвячую цю книгу

Передмова

Коли я писала цю повість, мені хотілося, щоб вона вийшла не менш пізнавальною, ніж нотатки мандрівника, і не менш захопливою, ніж розповідь біля родинного вогнища. Змальовуючи на сторінках своєї книги голландські краєвиди, звичаї, традиції, даючи цій країні загальну характеристику, я намагалася бути максимально точною в деталях. Значну частину описаних у повісті подій взято з життя, а історія Раффа Брінкера ґрунтується на фактах — від початку й до кінця.

Віддаючи належну шану цілій низці відомих письменників, що писали про історію, літературу, мистецтво Голландії, я особливо вдячна моїм друзям-голландцям, які завжди охоче приходили мені на допомогу, не раз звертаючись до споминів минувшини, пригадували, як виглядала їхня батьківщина двадцять років тому, коли дім Брінкерів, над яким то сяло сонце, то нависали хмари, стояв, не привертаючи до себе нічиєї уваги.

І хай там що мала на меті моя нехитра оповідь — чи то дати юним читачам уявлення про Голландію, чи то правдиво зобразити її мешканців та їхні будні, а може, й просто позбавити читача упереджень до цього шляхетного і працьовитого народу, — головне, що її вже написано.

Якщо хтось, прочитавши цю книжку, ще дужче увірує в Божу ласку й любов, або з новими силами візьметься ткати нитку власного життя, протягуючи золоту канитель 1 крізь вузли та сплетіння життєвих негараздів цілою й неушкодженою, це означатиме, що молитви, з якими я починала й закінчувала свою повість, таки було почуто.

Мері Мейпс Додж

Лист із Голландії

Амстердам, 30 липня 1873 р.

Любі хлопці та дівчата Америки!

Як славно нам гулялося б цим гарним містом, якби ви були тут зі мною! Ми б милувалися горбатими будинками, що стоять причілками до вулиць, і маленькими похилими люстерками, які прикріплюють до вікон; дерев'яними черевиками й собачими візками тут, на вулиці, та вітряками ген удалині; великими складами та каналами, що виконують дві ролі — вулиць і річок, і ні з чим незрівнянним видовищем — цілим лісом із дерев та щогл, які трапляються тут чи не на кожному кроці. О, як би це було чудово! Та я сиджу в просторому готелі, споглядаю тутешні принади й чудово розумію, що навіть усесильний дух Голландії не в змозі перенести вас сюди з-за океану. Єдина втіха, що, мандруючи країною без вашого супроводу, я точно знатиму: ніхто з вас не впаде в канал (уявляю, яка б це була трагедія) і не опиниться під важким гуркотливим возом (яких тут хоч греблю гати!) з широко посадженими колесами. А уявіть, якби з-поміж вас знайшовся нечемний хлопчисько й поранив лелеку. О, вся Голландія тоді

постала би проти нас! Ні, нехай уже краще буде так, як є. Минуть роки, ви станете дорослими і зможете самі приїхати сюди й побачити все це на власні очі.

Сьогодні Голландія така ж гарна, як і двадцять з гаком років тому, коли Ганс та Гретель каталися по замерзлому Аї, а може, ще гарніша, і її непоступливість перед морською навалою — це справжнє диво, яке не тьмяніє з роками, ба навіть навпаки. Міста Голландії розрослися, і, можливо, контакти з іншими народами позбавили їх певної самотності. Та хай там як, а Голландія назавжди залишиться собою, краєм сотень дивовиж, відваги й працелюбства, найхоробрішою з усіх малих держав. Я не розповідатиму тут у листі про її звичаї та міста, її палаци та церкви, її картинні галереї та музеї — ви знайдете ці описи в повісті. Скажу лише, що й тепер, у благословенному 1873 році, вони існують у тому самому вигляді, як і тоді; я бачила все це на власні очі якийсь тиждень тому.

Гуляючи сьогодні вулицями Амстердама, ми — я й один хлопчик-американець — побачили, як зграйка дітей зайшла до старої будівлі в центрі міста. Ми теж зайшли туди, і що ж, гадаєте, там знайшли? Бабусю, котра в розпал літа торгувала окропом і вогнем! Це її зарібок. Цілий день вона підтримує вогонь у великих торф'яних багаттях і стежить, щоби блискучі казани над вогнищем було наповнено водою. Діти приходять сюди з чудернацькими кам'яними бадейками, в яких тут носять чайники з окропом або купки торф'яного жару. Коштує ця послуга один голландський цент, тобто менше половини нашого, американського цента. Це дуже зручно в теплу пору року, коли нема потреби в постійному вогні, але інколи хочеться випити чашечку чаю або кави, чи скуштувати вареної риби або картоплі.

Старенька торговка вогнем охоче поклала до великої кишені наші стівери 2, побажала нам щасливої дороги, і ми рушили

міськими вулицями, насолоджуючись незрівнянним видовищем загального великого прання. Так, деякі квартали міста, розташовані далеко від каналів, аж кишили завзятими праями. Сотні жінок у незграбних дерев'яних черевиках та чіпцях на головах, підіткнувши сукні й засукавши рукави, стояли, схилившись над високими дерев'яними кадобами, які сягали їм по пояс, і, ні на кого не зважаючи на залюдненій вулиці, знай собі, терли білизну і правила теревені, правила теревені і терли білизну. В Голландії все перуть холодною водою, а не гарячою, як у нас. Ви лишень уявіть собі, які золоті часи настали б для нашої торгівки вогнем, якби раптом у Голландії з'явилась мода у дні великого прання користуватися гарячою водою!

Ну от і все, до побачення. Ой, мало не забула! Сьогодні в амстердамській книгарні ми знайшли повість про Ганса Брінкера, вже в голландському перекладі. Цікаво оформлена книжка, чудово надрукована і з кольоровими картинками, але з такими дивними словами, що мені аж стало шкода маленьких голландців, яким вона адресована.

І я знову кажу «до побачення», цього разу — проникливими словами голландського перекладача, з якими ви неодмінно погодитесь: «Toch ben ik er mijn landgenooten dankbaar voor, die mijn arbeid steeds zoo welwillend outvangen en wier genegenheid ik voortdurend hoop te verdienen» 3.

Щиро ваша —

авторка

Розділ перший

Ганс і Гретель

Це було багато років тому, в Голландії. Одного ясного грудневого ранку двоє дітей у благоденному одязі сиділи на березі замерзлого каналу і, припавши до землі на одне коліно, щось зосереджено робили.

Сонце ще не зійшло, але виднокрай на сході вже посвітлішав і вигравав малиноюю барвою нового дня. Більшість добрих голландців ще додивлялися ранкові сни, і навіть мінгер 4 ван Стоппельнозе, цей достойний голландський старий, досі спав, огорнутий «солодким супокоєм».

Час від часу по склистій поверхні каналу проносились на ковзанах селянка, тримаючи на голові ущертъ наповнений кошик, або птахом пролітав юнак, що поспішав у місто на роботу, а минаючи змерзлих дітей, робив їм добродушні міні.

Тим часом брат із сестрою — бо ці двоє були-таки брат і сестра, — посопуючи від натуги, здавалося, щось чіпляли собі на ноги. Та то були не ковзани, а якісь незграбні дерев'яні цурпалки, знизу сточені й загладжені, з просвердленими отворами, куди було направлено сирицеві ремінчики.

Ці чудернацькі полозки зробив власноруч хлопець Ганс. Його мати була бідною селянкою, такою бідною, що навіть і не мріяла про те, аби купити своїм діткам ковзани. Однак і ці полозки, попри всю їхню незграбність, подарували дітям чимало щасливих годин на льоду. І ось тепер, коли наші юні голландці зосереджено, ледь не торкаючись обличчями своїх колін, червоними задубілими пальцями щосили намагалися стягнути зав'язки, жодні мрії про недосяжні металеві ковзани не могли затьмарите те задоволення, що зігрівало їхні душі.

За мить хлопець підвівся, солідно змахнув руками і легко заковзав каналом, безжурно гукнувши сестрі:

— Гайда, Ґретель!

— Ой, Гансе, — жалісно озвалася сестра, — знову ця нога болить. Коли востаннє ми бігали на ринок, я натерла її ремінцями, і тепер, як там зав'язую, мені стає боляче.

— То зав'язи їх вище, — відповів Ганс і, не дивлячись на сестру, почав виписувати на льоду якісь дивовижні хитромудрі

фігури.

— Як я їх зав'яжу? Ремінець закороткий.

Англійський хлопчисько сказав би, що з дівчатами сама морока, проте Ганс був голландцем, тож він лише незлобливо свиснув і підбіг до сестри.

— Дуже розумно, Гретель, узяти такі черевики, коли вдома є нормальне шкіряне взуття! Краще б уже взяла клOMPI 5, ніж це.

— Та що ти, Гансе? Невже забув? Батько вкинув у вогонь мої чудові нові черевики. Поки я збагнула, що сталося, вони вже скорчилися від торф'яного жару. У цих іще можна кататись, але ж не в дерев'яних. Будь ласка, тільки обережно...

Ганс видобув з кишені ремінець. Наспівуючи щось собі під носа, він став навколiшки перед дівчинкою і з усією силою своїх дужих молодих рук почав прив'язувати ковзана їй до ноги.

— Ой! Ой! — скрикнула та від гострого болю.

Нетерплячим ривком Ганс розплутав зав'язку. Він жбурнув би її під ноги, як зробило б чимало старших братів, але побачив сльозу, що котилася по сестриній щоці.

— Я прив'яжу його, не бійся, — з несподіваною ніжністю мовив він. — Та робімо все швидко. Бо скоро треба буде помагати мамі.

І він допитливо роззирнувся, ковзнувши поглядом спочатку по землі, потім пробігшись по голих вербових гілках над собою, і нарешті спинився на небі, вигадливо розцвіченому смугами блакитної, малинової та золотої барв.

Не помітивши там нічого вартого уваги, Ганс замислився — і раптом його осяяло: атож, він знає, що робити! Скинувши шапку, хлопець видер з неї потерту підкладку, згорнув подушечкою й приклав її зверху на поношений сестрин черевик.

— А тепер? — переможно вигукнув він, так жваво, як лишень дозволяли задубілі пальці, зав'язуючи ремінці. — Коли затягую дужче, не болять?

Ґретель підібгала губи, немов наміряючись сказати: «Хай тільки спробує!» — але нічого не відповіла.

А вже за мить, узявшись за руки і весело сміючись, вони летіли по каналу і нітрохи не боялися, що лід може тріснути під ними, адже здебільшого канали в Голландії стоять укриті кригою всю зиму. Морози швидко накривають воду міцним панциром, і навіть тоді, коли пригріває сонечко, він не тане і не тоншає, а щодень накопичує силу і зухвало виблискує, відбиваючи кожен сонячний промінь.

Невдовзі під Гансовими ногами щось зарипіло: рип! рип! Потім його крок скоротився, він раз по раз зашпортувався, аж поки, врешті-решт, розтягнувся на кризі, викреслюючи ногами в повітрі найхімерніші візерунки.

— Ха-ха! — засміялася Ґретель. — Ото був політ!

Але під грубою синьою кофтиною дівчинки билося ніжне серце. Її сміх іще не стих, а вона вже граційно розвернулася й підкотилася до брата, що так і лежав на кризі долілиць.

— Забився, братику? О, ти смієшся! Ану злови мене! — і Ґретель стрілою помчала вперед. Вона вже не мерзла, її щоки палали рум'янцем, а очі світилися радістю.

Ганс схопився на ноги і мерщій кинувся за нею, але не така то легка справа — наздогнати Ґретель. Проте дівчинка відбігла зовсім недалеко, як раптом її ковзани теж зарипіли.

Вирішивши, що обережність і розважливість ще не ознака боягузтва, Ґретель рвучко розвернулася і понеслася просто в руки свого переслідувача.

— Ха-ха! От і попалася! — вигукнув Ганс.

— Ха-ха! Це ти попався! — заперчила дівчинка, вириваючись із обіймів.

Аж тут почувся чистий голос:

— Гансе! Ґретель! — гукав він скоромовкою.

— Це мама, — промовив Ганс і вмиль посерйознішав.

Канал від сонячного світла вже виблискував, неначе вкритий позолотою. Прозоре ранішнє повітря було дуже приємне, ковзанярів на кризі чимраз більшало. І страх як не хотілося вертатись додому. Проте Ґретель і Ганс були слухняними дітьми, тому й гадки не мали піддатися спокусі та побути тут ще трохи. Вони поскидали свої ковзани, розплутавши тільки половину вузлів, і разом пішли додому — Ганс, високий, широкоплечий, із густою кучмою волосся кольору стиглої пшениці, та його маленька синьоока сестричка Ґретель. Хлопець мав п'ятнадцять років, дівчинка — лише дванадцять. Він був здоровим, дужим хлопцем з відкритим щирим поглядом, а на його чолі, як на гаслі при вході до голландського зомергюйсу 6, можна було прочитати: «Тільки добрі думки». Ґретель була дівчинка гнучка і жвава, в очах у неї танцювали вогники, а поглянувши їй на щоки, ви неодмінно зауважили б, як вони то шаріються, то бліднуть, нагадуючи клумбу з рожевими й білими квітами, коли над нею подуває вітерець.

Їхня хатина стояла так близько, що її було видно з берега каналу. А в перекошеному отворі вхідних дверей, мов картина в рамі, виднілася висока постать їхньої матусі, вбраної в жакет, спідницю та щільний чепець. Та якби ця хатина стояла й за милю звідси, однаково здавалася б, що вона недалеко. У цій рівнинній країні навіть з великої відстані все бачиш чітко й виразно, чи то маленьких курчат, чи височенні вітряки. І якби не дамби та високі береги каналів, можна було б стати будь-де в серці Голландії і, прозираючи її аж до краю, так і не побачити жодної гірки чи бодай пагорба.

Ніхто не знав оті дамби так добре, як знали їх матуся Брінкер та її діти, що саме засапано бігли додому, почувши материн голос. Та перш ніж я почну розповідати про причини такої обізнаності, мені хотілося би попросити вас про невеличку ласку. Вмостіться

зручніше у кріслі-гойдалці, і ми рушимо в мандрівку по тій далекій країні, де ви (хтось, може, вперше в житті) побачите деякі з тих дивовиж, що їх бачать щодня Ганс і Гретьель.

Розділ другий

Голландія

Голландія — одна з найдивніших країн у світі. Її варто було б назвати Чудландія, або Країна-Де-Все-Навпаки, бо й справді, тут майже все влаштовано не так, як в інших куточках планети. Почнімо хоча б з того, що добра половина голландських земель лежить нижче, ніж море. І голландці, всім серцем уболіваючи, щоб їхня країна не згнула під водою, не шкодують ні праці, ані грошей на спорудження височенних дамб. Подеколи море з такою люттю напосідає на берегові укріплення, що, здається, ще трохи — і бурхлива стихія затопить нещасну країну. Час від часу то тут, то там виникає тріщина або теча, а тоді й до біди недовго. Тутешні дамби високі та широкі, на деяких із них стоять будівлі й ростуть дерева. Часом там навіть вимощують гарні дороги, і коні, що їздять по них, дивляться згори вниз на прибережні будинки. Часто трапляється й так, що коли корабель пропливає уздовж берега, його кіль 7 проходить вище дахів людських помешкань. Лелека, що гніздиться на будинку, може виляскувати дзьобом до своїх лелеченят і гадати, що він тут вище від усяких небезпек, але жаба, що кумкає неподалік в очеретах, сидітиме ближче до неба, ніж він. Водяна комашня, сновигаючи по дзеркалі плес, живе над ластівками, що гніздяться на димарях, а верби аж хиляться до землі, присоромлені тим, що очерет у цих краях росте вище, ніж вони.

Усю країну перетинають урізномісних повноводі рови, канали, ставки, річки й озера. Колись їх вихлюпнуло на суходіл море, й відтоді вони так і не висохли, а стали осередком людської метушні та ділового сум'яття, виблискуючи під сонячним промінням і зневажливо поглядаючи на лани, що сумовито простягаються поруч

них. Мимоволі пориває запитати: «То що ж таке Голландія — береги чи вода?» Навіть зелень, якій годилося б рости на суходолі, тут немов схибила й оселилася на рибних ставках. Фактично, вся країна схожа на губку, вона завжди насичена водою, або, як сказав про неї англійський поет Батлер:

Суша — судно, що заходить у порт,

Тут не приходять, а сходять на борт.

Люди народжуються, живуть і вмирають, ба навіть розводять сади на каналних човнах. Фермерські будинки, чиї дахи схожі на капелюхи з обвислими крисами, стоять собі на дерев'яних палях, немов підіткнувши спідниці й кажучи: «Хай там як, а мокнути ми не збираємось». Навіть коням надягають на копита широкі підніжки, щоб вони менше грузнули у драговинах. Зате качкам тут, де не глянь, усюди рай. Влітку це славна місцина для босоногих дівчат і хлопчаків. Яка тут благодать для тих, хто любить міряти калюжі! Чи пускати маленькі кораблики! Або для любителів веслувати, рибалити, плавати! Ви лишень уявіть собі довжелезну низку калюж, де можна цілісніськими днями пускати човники з трісок, і вам жодного разу не доведеться вертатись туди, звідки ви починали!.. Але годі про це! Якщо я й далі перераховуватиму тутешні розваги, то ще, чого доброго, всі малі американці полишать свої домівки й дружно кинуться на Зюйдер-Зе 8.

На перший погляд, голландське місто може здатися божевільною мішаниною будівель, мостів, церков і кораблів, з якої просто в небо пнуться пагони щогл, дзвіниць і дерев. У деяких містах човни прив'язують до одвірків хазяйських будинків, а вантажі на них кладуть з горішніх вікон. Матері гукають до Лодевейка й Кассі, аби вони не гойдались на хвіртці, бо ж так недовго й потонути! Водні дороги зустрічаються тут значно частіше, ніж наземні шляхи й залізниці, а водяні загорожі у вигляді рівчаків зі стоячою зеленою водою оточують ігрові майданчики,

ферми та сади.

Інколи в Голландії трапляються мальовничі зелені живоплоти, проте дерев'яні паркани, такі, як в Америці, тут зустрічаються рідко. А що ж до кам'яних мурів, то вже на саму думку про них голландаць сплеснув би руками — сама ця ідея видалася б йому нездійсненною. Адже тут зовсім немає каменю, коли не брати до уваги велетенських брил, завезених з інших країн задля посилення та захисту лінії берега. А всі дрібні камінчики та галька, якщо вони й були колись тут, давно вже вкарбовані у бруківку або розлетілися на друзки. Коли б якомусь непосидючому хлопчаківі спало на думку відшукати камінчик, щоб пустити його по воді або жбурнути навздогін лякливому кролю, в нього раніше б відросла борода до колін, аніж він знайшов би щось придатне для такої розваги. Усі водяні дороги, що вздовж і впоперек перетинають країну, це не що інше, як канали найрізноманітніших розмірів — від широченного Північно-Голландського каналу, який за правом вважається одним із див світу, до невеличких рівчаків, що їх перестрибне звичайний хлопчисько. Цими шляхами, перевозячи пасажирів, постійно курсують угору і вниз річкові омнібуси 9, які тут називають трексгюйтами 10, а на вантажних платформах, що звуться паксгюйти, возять паливо і всілякий крам. Тут немає стежок у зеленій траві, які би сполучали поля з коморами, а комори — із садами, натомість простяглися канали, заповнені зеленою водою. Селянські ж угіддя, чи, як кажуть голландці, польдери, — це колишні великі озера, звідки було відведено всю воду. Часто-густо в містах найжвавішими вулицями є канали, а в сільській місцевості дороги, вимощені цеглою, зовсім не є дивовижею. Човни з округлою кормою, позолоченим носом і яскравими барвами на боках не схожі на жоден інший корабель у світі, а голландський фургон з кумедно закрученим дишлем — і взагалі просто диво небачене!

«Принаймні одне зрозуміло, — вигукне оптиміст-життєлюб. — Голландці ніколи не потерпають від спраги!» Та насправді Чудландія й тут залишається вірна собі. Попри те, що море повсякчас намагається ринути на суходіл, а суходільні озера — влитись у море, попри те, що канали, річки та рівці завжди повні водою по вінця, в багатьох провінціях придатна для пиття вода залишається неабиякою розкішшю. От і доводиться бідолашним голландцям або знемагати від спраги, або пити вино та пиво, або посилати далеко вглиб країни, в Утрехт чи інші благодатні землі, по безцінну вологу, яка давніша за Адама та юніша за вранішню росу. Авжеж, час від часу випадає нагода покуштувати води дощової (якщо вдасться її назбирати), та здебільшого голландців можна порівняти з моряками зі знаменитої «Поеми про старого моряка» Кольріджа 11, яких спіткала кара за вбивство альбатроса.

Тут вода, і там вода,
А пити — ні краплини!

...

Далі — у повній книжці «Ганс Брінкер, або Срібні ковзани».
nashaknyga.com.ua